

RECORDS DE L'ESCOLA DELS ANYS QUARANTA

Ramon Batllés i Santasmasas

Els records dels primers anys del franquisme ens duen a una escola que rebutja l'obra educativa republicana i es converteix en un aparell de propaganda del règim, on es prohibeix el bilingüisme i s'aboleix la coeducació (nens i nenes a la mateixa aula i fent les mateixes assignatures). Records d'una època d'educació patriòtica i fortament vinculada a l'Església.

Els primers records de l'escola que tinc són dels anys 1939-40 i s'allarguen fins al 1947, que va ser el meu últim any d'escola. En total són poc més de 8 anys que vaig a anar a "estudi", que dèiem nosaltres, i no a "l'escola"; dels col·legis en dèiem els "estudis".

Primer, els records de pàrvuls amb la Sra. Concepció Artigas, coneguda com *Doña Conchita*. Recordo molt les primeres lletres i números a la pissarra i una espècie de plastilina amb la que podíem fer coses de diferents formes. Recordo molt jugar al pati, i una cosa molt curiosa: de molt petit vaig aprendre a conèixer el rellotge. No devíem ser molts nens de la meua edat els que sabíem dir l'hora que era, doncs recordo molt bé i amb satisfacció que moltes vegades a l'hora del pati la mestra Doña Conchita, que generalment seia i llegia, em cridava al mig d'altres nens:

–Batllés! –allargant les dues últimes lletres. Vés a veure quina hora és, quan falta per entrar.

I jo corrent cap a dintre a mirar el rellotge.

–Sra. Conchita: falta tant –o:– Ja és l'hora!

I, apa, a jugar altra vegada o cap a dintre la classe, però content de poder-ho fer.

Sant Jordi 2014

Això del rellotge va ser al revés d'aprendre allò de cosins i cunyats, néts i nebots, fills de cosins... Mare de Déu quin embolic m'hi feia! Fins que vaig ser grandassàs no ho vaig entendre mai.

Lecciones de cosas. Gustavo Gili, Barcelona 1904
(Arxiu Ramon Batllés)

De les classes de la planta baixa de les escoles en dèiem graus. Al primer grau, la mestra era la Srta. Laura Torres, filla del director de l'escola, Don Antonio Torres, mestre del tercer grau. El Sr. Pere Mata tenia el segon grau i a la classe de les nenes hi havia com a mestra la Sra. Engràcia Remolins, que tenia molt poques alumnes i va durar molt poc.

Als matins cada dia s'hissava la bandera espanyola i es retirava a la tarda. Això era cosa del tercer grau, dels més grans. Dos nois es cuidaven de pujar-la al matí i baixar-la a la tarda. Tots els alumnes al voltant del pati, amb la bandera que era al mig, cantant el *Cara al sol* amb el braç enlaire. Això va durar molts anys, no ho recordo bé però fins els anys 1950 i escaig.

Àlbum de historia sagrada. Barcelona. Es tractava d'un àlbum de cromos (Arxiu Ramon Batllés)

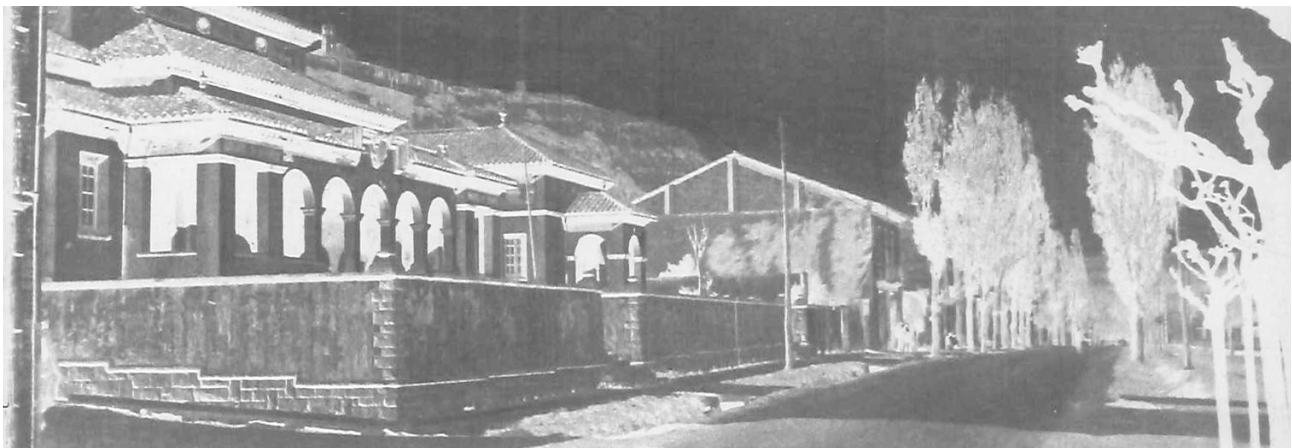
Del meu pas pel primer grau de la Srta. Laura, no guardo gaires records. Un dels pocs que en tinc és la hissada de la bandera, i els primers jocs de carrer que vàrem aprendre dels més grans.

Del segon grau amb el mestre Pere Mata, més o menys entre els anys 1942 i 1944, recordo les seves lliçons sobre geografia i història, que era el que més m'agradava. La seva manera de fer, de dir, era diferent a la dels altres mestres que havia tingut. Està clar que jo també havia canviat i era més grandet i les coses ja les veia d'una altra manera. Li agradava molt fer-nos cantar. Moltes tardes, un quart o vint minuts abans de plegar a les 5, ens ensenyava cançons i ens les feia cantar, i nosaltres molt contents. Però no tan content estava el Sr. Torres, doncs no podia supor-

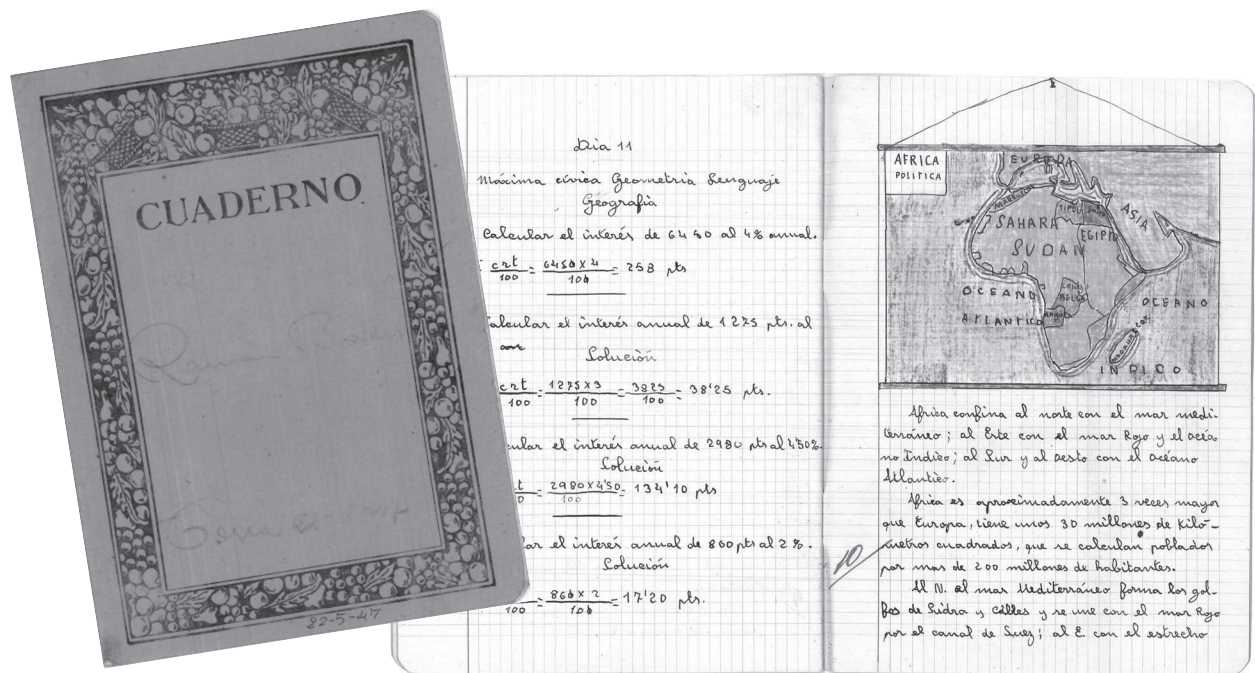
tar el sentir-nos cantar i més d'una discussió havien tingut. Però la discussió més gran que vam sentir tota la classe va ser un dia a la tarda en què el Sr. Torres va cridar el Sr. Pere i allí al despatx i al corredor tots dos sols es varen discutir molt fort, amb molts crits, principalment el Sr. Torres, però una cosa exagerada. El silenci dels nens a la classe era total, estàvem espantats i tot. Recordo com si fos avui que a la seva tornada a la classe el Sr. Pere, com li dèiem, havia plorat i tenia encara llàgrimes als ulls. Nosaltres no sabíem què passava, però en veure el nostre mestre plorant, vàrem pensar que alguna cosa grossa devia passar.

Per saber el que passava de veritat en aquells moments han hagut de transcórrer molts anys. Es tractava de l'expedient d'expulsió de la mestra nacional de Tona Engràcia Remolins, i la del mateix Pere Mata, marit de la Sra. Engràcia. Segons sembla, un dels impulsors d'aquell expedient havia estat el propi director de l'escola de Tona, el Sr. Antonio Torres.

La Sra. Remolins, el 1944, va ser traslladada de Tona a una escola de Gelida, ja que s'aplicava la sanció que li havia estat imposada. En canvi, el Sr. Pere Mata va ser rehabilitat com a mestre de Tona el 1942. L'any 1946 el Sr. Mata va guanyar unes oposicions per exercir de mestre en una escola de Sabadell. Així va acabar un de tants drames de la postguerra de la repressió franquista, amb falses acusacions, un cas d'injustícia flagrant. No sé perquè ni com vaig anar a parar al tercer grau del Sr. Torres. L'edat dels nens ho

Les escoles nacionals Caterina Figueras cap al 1950 (Foto Pla - Arxiu Ramon Batllés)

Dues pàgines d'una llibreta escolar de Ramon Batllés del 1947 (Arxiu Ramon Batllés)

deia tot, els més grans deixaven d'anar a l'escola per treballar. A les escoles superiors i universitats molt pocs hi anaven, es podien comptar amb els dits d'una sola mà en tot Tona.

A l'escola de pàrvuls n'hi entraven de petits i les classes s'havien de regular, tants aquí i tants allà. Però no era que passessin d'una classe a l'altra per ser més savi que un altre, hi passàvem tots, els savis i els burros. En tots els anys d'estar a l'escola mai em van fer un sol examen de res, allò que se'n diu un examen, quatre preguntes sí, però res. A més, tothom deixava d'anar a l'escola a l'edat que volia i ningú deia ni piu, no es necessitaven papers per anar a treballar ni res. Jo vaig plegar l'estiu del 1947, quan em faltaven vuit mesos per tenir els 14 anys, i vaig anar a treballar l'octubre del mateix any.

El Sr. Antonio Torres no tenia gaire bona fama en aquells anys en què jo era alumne seu. El joc de les cartes se li menjava les tardes i molts dies arribava tard. Anava a prendre cafè a l'Orient i allà ja l'esperava un grupet d'amics i es quedava a jugar a les cartes amb ells. L'entrada a l'escola era a les 3 però molts dies venia tard, a vegades un dels alumnes més grans ja tenia alguna cosa preparada per part del Sr. Torres i ens la feia fer, però altres dies no. I què fèiem? Doncs el burro. El que més fèiem era el tren, tots asseguts a la

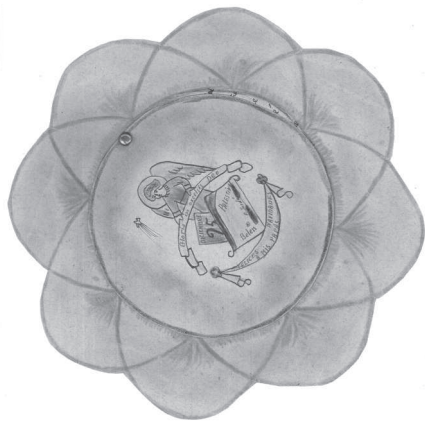
cadira al revés i amb les mans al respall, fent salts amb la cadira i un darrera l'altre donant voltes per la classe, amb un soroll i una pols que espantava. D'una manera o altra havíem de distreure'ns, els altres mestres ja no deien mai res. Quan arribava el Sr. Torres ja sabíem tots si havia guanyat o perdut, amb la cara o els fets que feia.

En tots els anys d'anar a estudi molt pocs són els llibres que vaig fer servir, dos a cada classe i encara gràcies, no ho recordo molt bé. Al tercer grau, amb el Sr. Torres sí, una enciclopèdia, un llibre que es deia *Lecciones de cosas* i el *Catecismo*, la doctrina, que dèiem; això sí, tot en castellà.

En entrar a classe, un cop tots a dintre i drets,

El mestre Antonio Torres amb els seus alumnes, vers el 1950 (Foto Pla - Arxiu Ramon Batllés)

*Felicitació de Nadal de Ramon Batllés als seus pares
(Arxiu Ramon Batllés)*

resàvem el *padre nuestro* a la paret del fons. Darrere la taula del mestre hi havia penjat el Sant Crist i unes fotos del Generalísimo Franco i de José Antonio Primo de Rivera. Pel mes de maig es feia el "mes de Maria". En una taula es muntava una mica d'altar amb una imatge de la Verge i moltes flors, que generalment les duïen alguns nens, i enceníem dos ciris i dèiem el "Santo Rosario" (en castellà, naturalment) i unes petites oracions, i al final el popular cant del mes de Maria que deia així: "Venid y vamos todos con flores a porfía, con flores a María, que Madre nuestra es".

Recordem que magrat que l'ensenyament d'aquells anys només era en castellà en les hores de classe, nosaltres sempre vàrem parlar en català en les hores de jugar al pati.

Pel que fa als càstigs dels que molts parlen, eren molt durs en aquella època. Nosaltres devíem ser una excepció, doncs mai vaig patir un sol càstig físic, ni en recordo cap a altres alumnes. El que sí vaig fer moltes vegades van ser "còpies de càstig", per exemple escriure cinquanta vegades "Yo no hablaré en la clase" i d'altres de similars i un pèl més llargues i tot. Això sí, sempre s'havia d'escriure durant l'estona d'anar a jugar al pati.

Una altra cosa eren els deures que havíem de fer a casa cada dia, "el deber" que dèiem. Avui dia fan riure, un parell de problemes, una suma, resta o divisió, o alguna petita còpia i prou.

També fèiem petites excursions a les tardes, el Dijous Llarder i algun altre dia, gairebé sempre a berenar als pins del Coll.

El dia 29 de maig de 1947 en Franco va anar a Vic. El dia abans el Sr. Torres ens va explicar la ruta que faria i ens va fer fer un escrit sobre el que ens va explicar. Guardo totes les llibretes del col·legi de l'any 1947 i el que vaig escriure va ser això:

Dimecres, 28 de maig de 1947:

Nuestro Caudillo

Mañana jueves dia 29 nuestro Caudillo pasará por Tona en dirección a Vich sobre las 13 horas. Nosotros en corporación con nuestros maestros le recibiremos para poder tributarle junto con las autoridades y público en general, los honores que merece como Jefe del Estado, y por haber conseguido la liberación de España del yugo rojo y de los Sin Dios.

¡Bienvenido a nuestro pueblo el Salvador de España! ¡Franco, Franco, Franco!

(això va ser puntuat amb un 9).

I d'aquesta manera, al cap de pocs dies, vaig deixar d'anar a l'escola, per les vacances d'estiu, llegint i escrivint en castellà i cantant *El cara al sol*, i el dia 3 d'octubre començava a treballar, quatre mesos abans d'haver fet 14 anys.

Mare de Déu com han canviat les coses!